

De invloed van de afschaffersbeweging

Van: CBS

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft een rijke traditie in het alcoholonderzoek.

De oudste consumptiecijfers van alcohol danken we aan Henri Methorst, de eerste directeur van het CBS. Hij berekende in 1899 het verbruik van alcohol vanaf 1830 en hij gaf ook een verklaring voor de daling die hij constateerde. Methorst schreef de toenemende matigheid toe aan drie factoren:

1. de invoering van de Drankwet (1881) die het aantal verkooppunten beperkte;
2. de toename van de sportbeoefening, die met matigheid gepaard ging; en
3. het succes van de georganiseerde drankbestrijding.

INGEZONDEN

De maaltijd

Hond in de pot

Een vrouw komt in een herberg en liep kalm naar haar man, die met drie vrienden zat te drinken. Zij zette een overdekte schaal op tafel en zei:” Je zult het wel te druk hebben om thuis te komen eten, Jan, daarom breng ik je het maar hier.”

Toen ging zij weer weg.
De man was er werkelijk een beetje verslagen van. Hij lichtte het deksel op en vond een lege schaal! Er lag een papiertje bij met deze woorden: Ik hoop, dat je eten je goed zal smaken, je vrouw en kinderen eten thuis hetzelfde.

Drankwetten

Ook de overheid kon het ‘volkskwaad’ niet langer negeren

De eerste Drankwet dateert van 1881 en had tot doel de kleinhandel in sterke drank te reguleren, ter beteugeling van openbare dronkenschap. De wet verbood voortaan het zonder vergunning schenken van sterke drank in openbare gelegenheden.

Er kwamen sarcastische reacties. En kwart van de gemeentebesturen en verscheidene kantonrechters hielden hun zittingen in lokalen waar sterke drank werd verkocht. In veel gemeenten rekende de herbergier voor zulke gelegenheden niet eens zaalhuur...!

De Drankwet van 1881 was spoedig aan herziening toe.

Maar het bleef een weerbarstige materie; onuitroeibare gewoonten en deelbelangen zaten de wetgever dwars.

Toch greep de overheid uiteindelijk in, ‘ter bescherming van het gezin, van de maatschappij, van het vaderland der toekomst’.

Resultaat was op de duur dat de openbare dronkenschap inderdaad afnam. Maar alle wetten ten spijt bleven kroeg en café hun klandizie houden.

De vinger van den bisschop

Welten gaat akkoord

Toen bisschop Welten protesteerde tegen een herberg met de naam genaamd “ de herberg der kerk”, vertelde een geestelijke hem, dat er een herberg bestond die “de vinger van de bisschop” heette. Bisschop Welten antwoordde: Ik weet niet welke richting de vinger wijst, maar als hij VAN en niet IN de richting van de herberg wijst heb ik niets tegen de naam.

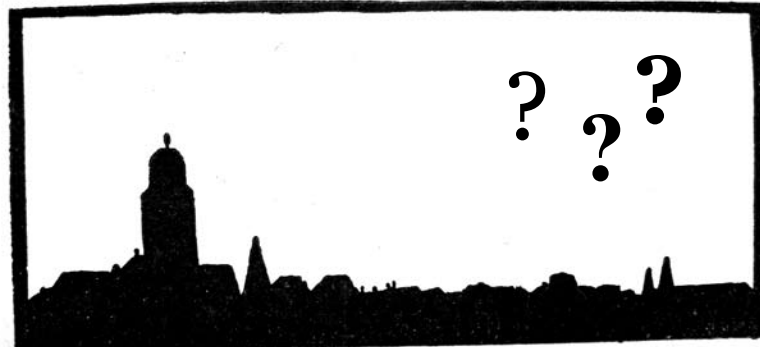
Omstreeks 1880 was de consumptie van sterke drank bijna 10 liter per hoofd van de bevolking. Amsterdam spande omstreeks 1880 de kroon: een drankgebruik van 15 liter per hoofd van de bevolking, baby’s en nonnetjes meegerekend. Per 146 inwoners had de hoofdstad een kroeg of tapperij.

Tussen 1880 en 1914 daalde het gemiddelde gebruik van gedestilleerd weliswaar van 10 naar 7 liter per jaar, maar ook dat was veel. Daar kwam dan nog het biergebruik bij: tussen de 35 en 42 liter per man per jaar.

Met de wijnconsumptie viel het wel mee; dat daalde in deze periode van 2 naar 1 liter.

Er verschenen tranentrekkende prenten, zoals die met een huilende moeder en een kind dat haar ladderzatte vader aanklampt met de tekst:

‘Ach, vader! Drinkt niet meer!’ waarbij het ‘Ach’ in de spotzieke volksmond al spoedig veranderde in ‘Acht’.

Raadsels

Lever snel in en maak kans op een prijs.

Heb je de oplossing van de onderstaande raadsels? Weet je een originele slogan tegen drankmisbruik in deze tijd? Dan maak je kans op een **CD-bon ter waarde van € 25,-!** Indienen binnen twee maanden na verschijningsdatum van deze krant bij de fractie van de ChristenUnie, postbus 5000, 7400 GC Deventer.

Een prijs van € 50,-

Een prijs van € 50,- wordt uitgelooft aan de leerling die de juiste oplossing van de raadsels opstuurt en tevens het beste opstel schrijft dat geïnspireerd is op de grappige anekdote op Vloeibaar brood! Die is te lezen op www.deventer.christenUnie.nl/

Opstel maximaal 2 pagina’s (2 keer A-4)

Raadsel 1

Mijn geheel is een dorp van 12 letters,
In de zomer een veel bezochte badplaats
- 5,8,9 heeft een visch
- 5,6,11,9 is een grondsoort
- 4,8 komt van een kip
- 10,4,6,1 is een ontkenning
- 1,2,3,8,6 is een riviervat in ons land

Raadsel 2

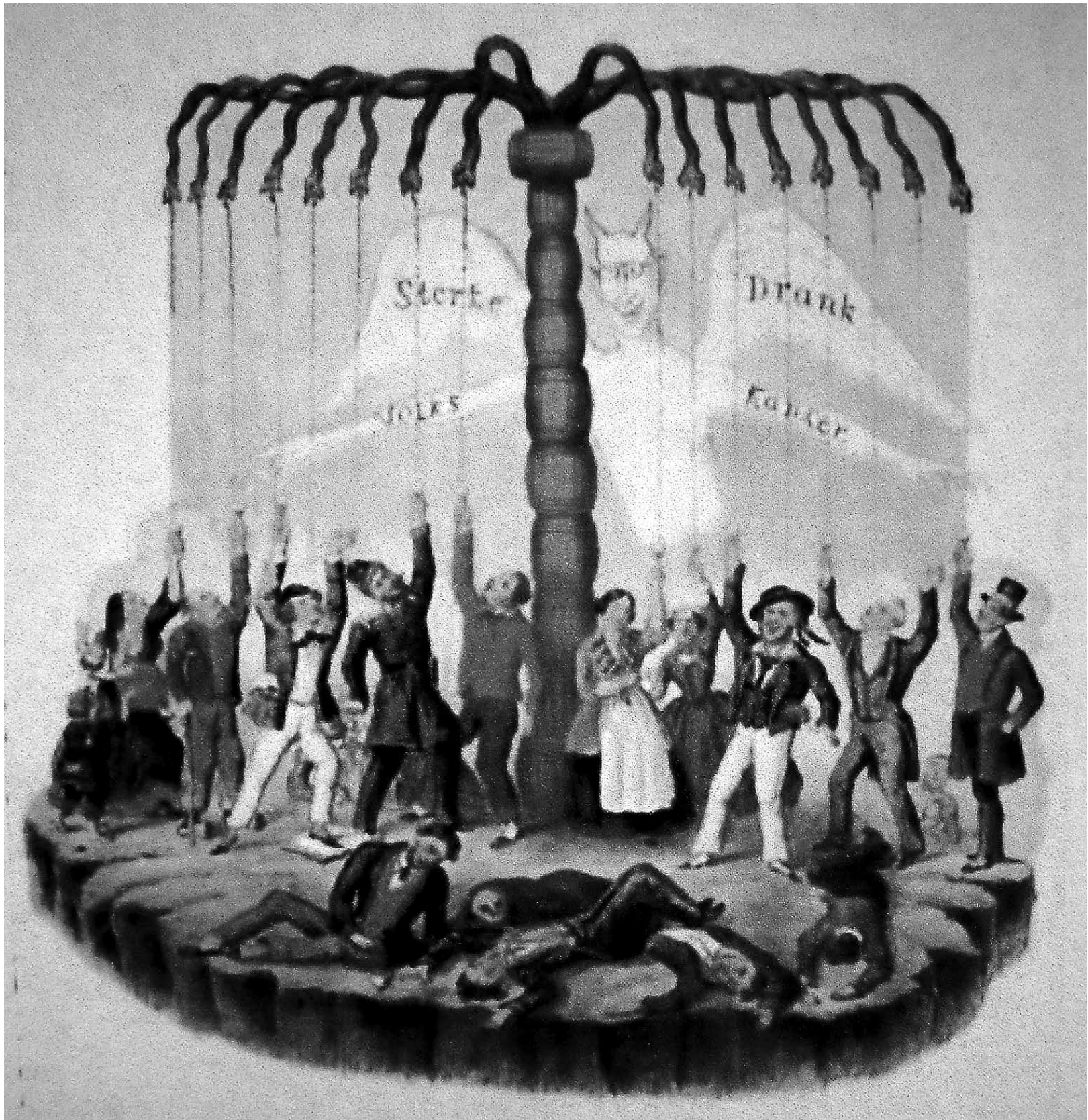
Mijn geheel is een zeer fijn weefsel van 9 letters.
- 9,6,1, is een vrucht
- 9,8,6,4 is een lichaamsdeel
- 1,2,3,6,1, is een wapen
- 7,6,8,5,4 is een stad in Oostenrijk
- 1,5,3,2 is een vogel

Raadsel 3

Ik ben een cijfer onder de tien: geef mij een ander hoofd en ik kan snijden.

Anti-alcoholprent uit ca.1900

De voorstelling laat er geen twijfel over bestaan dat het niet alleen de arbeidersklasse was die zich laafde aan wat in een onderschrift ‘De Nederlandsche Gifboom’ wordt genoemd.

BLAUWE WEEK

Uitgave van de ChristenUnie te Deventer

Initiatief: Wim de Jong, raadslid ChristenUnie Onderzoek, redactie en tekst: Clemens van Heck, historicus Vormgeving: METJE Grafisch ontwerp & advies Advies: Hilbert Flokstra, docent geschiedenis in opleiding	Adres van Redactie en Administratie: Tessenmacherstraat 28	Bestuur Deventer Drankweert-Comité: A.J. DE WEERD. Voorzitter, Noorderstraat 8, Tb W DE JONG, Secrataris, 2e Weerdsseweg 52; A. WATERMULDER. Tabakstraat 21
--	---	--

Deze krant is een initiatief van de ChristenUnie, een politieke partij in de gemeente Deventer. De krant is speciaal uitgegeven om het alcoholmisbruik onder jongeren onder de aandacht te brengen. De ChristenUnie vindt dat een ernstig probleem dat de gehele samenleving aangaat. Deze krant laat de lezer zien hoe vroeger tegen het alcoholprobleem werd aangekeken. Ook toen was het een groot probleem, alleen zag het er anders uit.

Maar waarom een krant? In de jaren dertig van de vorige eeuw deed Deventer mee aan een landelijke actie tegen alcohol. De zogenaamde Blauwe week. Onze Blauwe week was de naam voor een landelijk initiatief om de drankbestrijding overal in Nederland onder de aandacht te brengen. Ter gelegenheid van deze week werd een krant uitgegeven met dezelfde naam. Door nu weer een Onze blauwe week uit te geven wordt een vervolg gegeven op lokale initiatieven van de vorige eeuw. De krant wil de lezers van nu een spiegel voorhouden.

De muizenvallen dicht!

Deventer, 1914 | Kroegbaas doet een dutje

Een potige arbeider loopt voor mij uit, ziet een kroeg en krijgt dorst. Drie uur in de middag. Kroegbaas in de dut, gordijnen naar beneden, deur op slot. Arbeider rammelt aan de deur, foetert, raast en schelt en bedenkt zich. Arbeider gaat verder, ik hem na, tot een tweede kroeg. Gordijnen niet omlaag, deur wel op slot, kroegbaas ook in ruste. Wat, slapen nou vanmiddag de kasteleins allemaal? Arbeider schopt tegen de deur. Kastelein rust door. Nul op het rekest, de arbeider gaat naar 't karwei, werkt rustig door, dorst is over, 't gevaar geweken, centen bleven in de zak.

Een nuchtere samenleving

Deventer, 1932 | De geheelonthouder

De krant laat zien welke initiatieven er rond de voorlaatste eeuwwisseling in Deventer werden ondernomen om door “opvoeding en ontwikkeling” het drankprobleem te bestrijden. Was bier vroeger een alternatief voor onzuiver water, wat vooral kwam door de mindere kwaliteit van het drinkwater. Tegenwoordig is bier drinken geen alternatief voor onzuiver water maar is het drinken van bier een manier om ergens bij te horen. Het lijkt daarmee een doel op zich. Het alcoholgebruik neemt toe en heeft een negatief gevolg voor de sociale omgeving en voor het individu. Dat is nu zo, maar was vroeger niet anders. Lees maar mee in deze krant!

KOOPT HET BLAUWE BLOEMPJE

U steunt daardoor het drankbestrijdingswerk.

Het ontstaan van De Blauwe week

Deventer, 1929 / Frisse geesten in Nederlandse provincies

De blauwe week is de week rond Pinksteren, waarin aan het begin van de twintigste eeuw, aandacht werd gevraagd voor bestrijding van alcoholmisbruik. Naast de Blauwe week ontstond later de Blauwe Maand, waarin met name het doel was zoveel mogelijk nieuwe leden te werven. Er waren overal in het land zogenaamde Provinciale Propaganda Commissies. Deze commissies ondersteunden betogingen, samenkomsten en zogenaamde landdagen.

Limburg laat het afweten

De actiefste provincies waren Friesland en Noord-Holland, “hetgeen niemand zal verbazen die de frisse geest dezer streken kent, hetgeen ook niemand zal verbazen dat in Limburg één correspondent” het werk wel aan kon. De beweging die zich inzette tegen het misbruik van alcohol stond er in het zuiden van het land niet zo best voor, aldus de commissie. In 1924 werd een commissie drank en

school in het leven geroepen. Door de school kon men immers het kind en de ouders bereiken, veelal via de ouderavonden. Later kwamen hier nog de middelbare scholieren en studenten bij. Vooral op deze laatste categorie waren de ogen gericht, want zij kunnen studeren en worden intellectuelen, die een voorbeeld moeten geven.

SIGAREN MAGAZIJN

J.G. MEIJLINK

BRINK 89, DEVENTER

Handel in koffie en thee

Tabak, sigaren en sigaretten

Deventer Drankweercomité

Van onze correspondent

In de tweede helft van de negentiende eeuw werden de eerste werkliedenverenigingen opgericht. Zij streefden naar een betere maatschappij en dat was voor velen een samenleving zonder alcohol. De drankbestrijding was daarom in belangrijke mate verbonden met deze soort van vakbonden.

In Deventer waren deze organisaties al vroeg sterk ontwikkeld en dus was de drankbestrijding dat ook. In 1914 richtte de Nieuwe Deventer Bestuurders Bond, de plaatselijke afdelingen van de SDAP en de Nederlandse Vereniging voor Afschaffing van Alcoholische Dranken, de vereniging Eigen Bouw op. Er is nu nog een woningbouwcorporatie die zo heet. Resultaat was het Hoekhuis op de hoek van de Brink en de Rijkmanstraat, toen een bekend alcoholvrij koffiehuis en nu (helaas!!) een café. Omstreeks de voorlaatste eeuwwisseling voerden zo meer dan tien Deventer verenigingen actie tegen drankmisbruik. De bekendste naam is nog steeds: de Volksbond.

Naast de Volksbond waren er de protestantse, rooms-katholieke en neutrale geheelonthoudersverenigingen. De meeste organisaties werkten samen in het Deventer Drankweercomité.

Het koffiehuis van de Volksbond tegen Drankmisbruik in de 3e Zwanegatstraat Rotterdam omstreeks 1900. Sterke drank was taboe in zulke etablissementen, de koffie was er goedkoop.

Neen, Nooit!

Deventer laat van zich horen

Ook hadden de geheelonthouders hun eigen verenigingen. Wie van zingen hield ging naar het zangkoor “Neen, nooit” of naar de muziekvereniging “Ons Ideaal”.

De toppers van toen waren de geheelonthoudersliederen van de ANGBO, de Algemene Geheel Onthouders Bond : “Goede, frisse zangmuziek voor onze strijders die rein van hart, meer bewuste verhoudingen in de samenleving nastreven”.

Titels zijn : “Nuchter ’t hoofd” en “Jan Matig”.

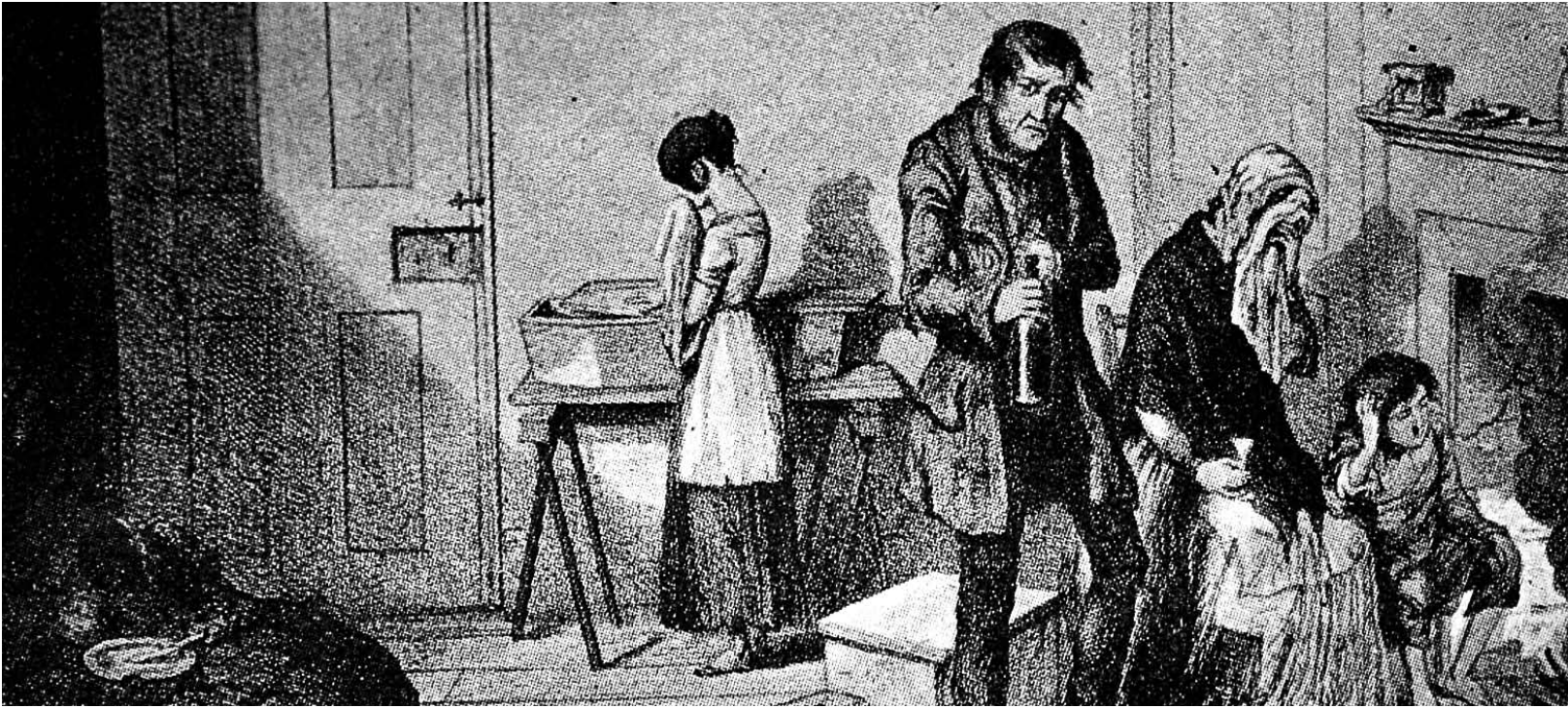
Laten wij zingen

*Deventer, 1938 | De Blauwe jeugd
Het lied van de Blauwe Jeugd-Stertocht*

Neerland, hebt gij het al vernomen,
hebt ge reeds de roep gehoord?
Van het Noorden tot het Zuiden
Trekken onze strijders voort.
Al de jonge Blauwe makkers
Hebben, vol van strijdersvreugd,
Zich eendrachtig saamverbonden
Voor de Stertocht van de Jeugd.

Door de velden en langs weiden,
Door de bossen en langs hei,
Trekken kwieke, kloeke strijders
In hun blauwe sportkledij.
Overall waar zij verschijnen
Heerst een daverende vreugd.
Want de blauwe rijders brengen
Daar de Boodschap aan de Jeugd

’t Is een woord tot al de jong’ren
Van ons ganse Nederland.
’t Is een oproep: Jonge makkers,
Komt, helpt mee, reikt ons de hand!
Samen strijdend tegen ’t drankkwaad
Tegen ’t lokkend schijngeneugt,
Weren wij de grootste vijand
Van ’t geluk der Ganse jeugd

Anderhalve borrel per uur

Snelheidscontrole

Deventer telde in 1883 niet minder dan 164 zogenoemde vergunninghouders of tapperijen die sterke drank mochten verkopen. In volkscafés als dat van Rouwendal aan de Engestraat en van Mulder aan de Waterstraat kostte een gewoon glaasje jenever, een “dikkop” drie cent: een model groter, een pötje acht cent.

Een gemiddelde arbeider verdiende acht tot twaalf cent per uur, oftewel anderhalve borrel per uur. Voor hetzelfde bedrag vulde de kastelein of slijter het kleine flesje, dat doorgewinterde drinkebroeders onder hun kleding wegstopten met een “neutje”. Bij allerlei gelegenheden en in alle maatschappelijke kringen werd drank geschonken. De gewone man dronk bier, jenever of brandewijn, de maatschappelijke bovenlaag ook wijn. Als op zaterdag het loon was uitbetaald, voelden veel arbeiders zich rijk. Ging de fietsenfabriek van Burgers aan de Rozengaarderweg uit, dan had kastelein Bernard Beijer in het Roode Hert, nu café Zondag aan de Beestenmarkt, de hele tapkast al vol met gevulde jeneverglaasjes staan.

... van gebruik kwam misbruik!

Maar van gebruik kwam misbruik. Vaak was drank een vlucht uit financiële problemen of uit een benauwende sfeer thuis. Maar Bernard Beijer zo wil het verhaal, zorgde er altijd voor dat klanten die dronken dreigden te worden tijdig en veilig thuis kwamen.

Waar komt de Blauwe maandag vandaan?

Een propere vrouw

Zo rond 1830 begonnen, welmenende burgers, en daaronder ook fabrikseigenaren, in te zien dat goede huisvesting voor hun arbeiders zich dubbel terugbetaalde.

De gedachte was daarbij dat een man die na een zware en afstompende dagtaak thuiskomt en daar een krot met vuile vrouw en ziekelijke kindertjes aantreft, eerder de neiging zal hebben om zijn vermaak in een café te zoeken en zijn leed met een flinke slok Hartevelt-jenever te verzachten. Wanneer hij daarentegen in een nette woning met een propere vrouw en gezonde kinderen binnenkomt, zal hij wel thuis blijven en van de gezelligheid genieten. Daardoor zou er ook een einde komen aan de malaise van de beruchte “blauwe maandag”. Het merendeel van de arbeiders was dan zijn kater nog niet kwijt. Er werd daardoor op maandag vrijwel niets gepresteerd. Het was haast een algemeen geaccepteerd gebruik om op de maandagmorgen het er maar van te nemen.

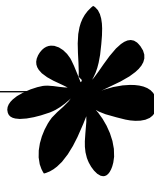
Fabrikanten zijn het zat.

Uiteraard trachtten fabrikanten daar tegen op te treden. Dit deden ze door op betaling per stuk (stukloon) over te gaan, zodat de arbeider zichzelf in de vingers sneed als hij op maandagmorgen niets uitvoerde. Maar als dat al mogelijk was (niet bij alle werkzaamheden kon een stukloon worden uitbetaald) heeft het niet bar veel geholpen.

De knip

Al naar men ‘t uitgeeft.

’t Geld, bij den kruidenier besteed,
brengt eten op tafel, bij den
schoenmaker geeft ’t een flink paar
schoenen aan de voeten, maar in de
herberg uitgegeven, geeft het enkel
een rode neus.

Blauw bloempje

Het symbool

Men zegt weleens dat iemand van de Blauwe knoop is: van de Blauwe knoop wil zeggen dat iemand een geheelonthouder is en uit principiële gronden geen alcohol gebruikt. De geheelonthouders gaven aan het eind van de 19e en begin 20ste eeuw blijk van hun overtuiging door een blauwe knoop op hun jas te naaien. Ook werd weleens aan iemand een blauw bloempje gegeven.

Amerika bindt de strijd aan tegen alcohol: de Drooglegging

Washington, 1935 | Criminelen verdienen veel geld

Met drooglegging wordt meestal bedoeld de poging van Amerikaanse overheid in de jaren '20 van de vorige eeuw om de consumptie van alcohol geheel te verbieden om daarmee het alcoholisme uit het land te bannen.

In de Eerste Wereldoorlog waren veel soldaten geschokt door wat zij zagen op het slagveld. Waarnemers zagen dat hun soldaten massaal in Europa aan de drank gingen om de gruwelen te vergeten. Toen de soldaten terug kwamen naar Amerika, waren veel politici bang voor een enorme groei van alcoholisme. Om dit tegen te gaan werd het 18^e amendement op de grondwet aangenomen. In januari

1920 werd het officieel: alcohol was verboden! Het gevolg was dat de handel in alcohol naar het illegale circuit verhuisde. Stiekem werd er massaal gedronken. In Canada en Mexico beleefden de cafés bij de grens topjaren. Illegale cafés ontstonden in achterkamertjes, waar de even illegaal gestookte drank werd geschonken. Veel criminelen hebben goed geld verdiend aan die handel. De bekendste onder hen is Al Capone. De toenmalige president, Roosevelt zag in dat de drooglegging niet het gewenste effect had en stond alcoholgebruik door volwassenen weer toe. In 1933 na ratificatie van het 21e amendement, was de drooglegging formeel ten einde.

In beslag genomen vaten met alcohol worden leeggegooid.

Heel Deventer doet mee!

Deventer, 1929 | Het Deventer Drankweer Comité

Programma Blauwe week

Woensdag 25 mei, verkoop van het blauwe bloempje.

Donderdag 26 mei (Hemelvaartsdag). Openingsdemonstratie te Zutten

Dinsdag 31 mei. Concert op de Worp, te geeven door de muziekvereniging “ Ons Ideaal” en de gezamenlijke onthouders-koren te Deventer, van half acht tot half tien.

Het programma wordt verzorgd door de blauwe jeugdorganisaties (J.V.O.- N.B.A.S.- de Schakel), oftewel de Jeugdbond voor onthouding en de Ned.Bond voor Abstinente (matig, geheelonthouder) Studeerenden.

Donderdag 2 juni is er een meeting op het Sijzenbaanplein (behoudens wijziging), waaraan voorafgaande een optocht.

Opstellen optocht 7 uur. Vertrek half acht. Route (behoudens wijziging) Beestenmarkt,Brinkgreverweg, Schoutensweg, v.Suchtelenstraat, v.Llochemstraat, Tapijtstraat, IJssel de Schep-perstraat, hoge Hondstraat, Diepenveenscheweg, Enkdwarsstraat, Enkstraat,Boxbergerweg, Zwolschestraat, Nieuwstraat, Stromarkt, Kleine Poot, Lange Bisschopstraat, Korte Bisschopstraat, Keizerstraat, Sijzenbaan, Sijzenbaanplein.

Op de meeting zullen enkele sprekers het woord voeren, terwijl de geheelonthouderszangkoren hun medewerking verlenen.

Aan het programma werkten zoal mee:

- Het Deventer Drankweer Comité, Secr. 2e Weerdseweg 52
- De Ned. Ver. t. Afsch. v Alcoholh. Dranken, secr. Davodwarsstraat 13
- De Neutrale Geh. Onth. Vereen. (A.N.G.O.B) secr. Sanatoriumstraat 8
- De Nat. Chr. Geheelonth. Ver. secr. Oosterstraat 11
- De Intern. Orde v. Goede Tempeliers, secr. 't Bijltje 10
- De Spoorweg Onthouders Ver. secr. L. Ankersmitlaan 4
- De Ned. Chr. Jongel. Geh. Onth. Ver. De Schakel, secr. Assenstraat 63
- De Jeugdbond voor Onthouding, secr. Noordenbergschild 2
- De Ned. Bond v. Abstinente Studeerenden, secr. Grootburgerstraat 60
- De Geh. Onth. Voetbal vereen. D.O.T.O. , secr. Bergschild 3

Ge ziet, er zijn verschillende groepen, en nog vele krachten zijn noodig; wellicht gevoelt gij U in één van dezen thuis. Laat ons dan niet langer wachten!

*De hals
Komt uit de eene hals,
In d’ andere hals geslopen,
En maakt dat er op aard,
Zoo vele “halzen” lopen.*

De Blauwe Week Stertocht

De blauwe week kende in 1938 ook een estafettetocht door de jeugd die doet denken aan die van de Olympische spelen. Ook de blauwe boodschappers brengen hun licht, het licht der onthouding, dat, naar we hopen, ontstoken zal worden en brandende gehouden, in de harten van duizenden jongeren, wien het warmte zal kunnen geven en vertrouwen in de toekomst, omdat zij de waarde hebben leeren erkennen van ons groote ideaal, dat het leven rijker maakt en meer waard om geleefd te worden.

De oudere drankbestrijders zijn erg gelukkig met de deze toevoer van jonge mensen. Doch, er moeten er meer komen, steeds meer. Moge de Blauwe Week 1938, welke in het bijzonder tracht de jeugd mobiel te maken voor de drankbestrijding, met name deze doelstelling verwezenlijken *Uit: Onze blauwe Week 26 mei-6 juni 1938*

Kunst

De Kinderstem, door: Lautenbach

*Pa, in zijn zaken bij de hand,
Was   k een groot komediant,
En kon raak imiteren;
Daar wisten velen reeds iets van,
Omdat hij hen, - die knappe man-
Vaak wist te amuseren.*

*Vooraf een echte dronkelap,
Copieerde hij razend knap:
't Was hem! Je zoudt 'r op zweeren!
En ook dat dwaas doen van zoo'n man,
Dat men dikwijls aanschouwen kan,
Wist hij juist te typeren,*

*'t Was ook voor vrouw en kind'ren pret,
-Wat lachten Ma, Koos en Jet-
Als Pa zijn Kunst vertoonde,
En vroeg men hem: “doe 't n  g 's een keer”,
Dan was hij “stom-bezopen” weer,
Waar applaus hem voor beloonde,*

*Maar in de kunst, heel mooi-'t is waar,-
Stak ook, helaas! Wel eens gevaar,
Wat hieruit zal blijken:
Ma zat laatst eens in onze tram,
Met kleine Koos, en zij zag hem,
Met aandacht naar iets te kijken.*

*Zij vroeg: “Wat is daar toch te zien,
“Mijn kind? Wat int'ressants misschien?
Koos zei: “kijk zelf maar Maatje;
'Die kerel, ginds in deze straat,
“die daar smoordronken benen gaat,
“Doet nu precies als Paatje!”*

*En allen schrikten in die tram,
Bij “t hooren van deez' kinderstem;
Ma zag men hevig blozen;
Maar Pa, al houdt hij van een grap,
Heeft, n   die tijd, geen dronkelap
Weer tot model gekozen.*

Kookcursussen

Van: de Volksbond

‘Het kind van heden is de man van morgen’, was voor de jaren 1900-1925 het motto van de Volksbond.

Geprobeerd werd om door middel van goede voorlichting vooral de jeugd te bereiken. Verder richtte men de aandacht ook op de vrouw, vooral op vrouwen waarvan het gezin in financiële moeilijkheden was door het alcoholgebruik van hun echtgenoten.

Hiertoe werden kookcursussen georganiseerd en gaf de Volksbond kookboekjes uit zoals het ‘Kookboekje voor de vrouw uit het burgergezin’ en ‘Goede en goedkoope voeding, wenken voor huis-vrouwen met kleine beursen’. Ook introduceerde de Volksbond de hooikist, ter besparing van brandstof in de werkmanshuishouding. Door de isolerende werking van hooi kun je een pan met eten hierin lang warm houden.